BOFIT-blogi

Kiinan järjestelmä yskii

Kiinan talous | 21.11.2019 | Jouko Rautava

KIRJOITTAJA

Jouko Rautava

Kiinan erityishallintoalueisiin soveltama ”yksi maa, kaksi järjestelmää” -periaate yskii pahasti.

Hongkongin levottomuudet ovat kestäneet jo puolisen vuotta. Poliittinen epävarmuus yhdessä kauppasodan ja Manner-Kiinan talouskasvun hidastumisen kanssa ovat iskeneet raskaasti erityishallintoalueen talouteen. Kolmannella neljänneksellä alueen kokonaistuotannon kasvu painui pahasti miinukselle, ja turismin romahdettua vähittäiskaupan kasvu on sukeltanut jo huomattavasti syvemmälle kuin kansainvälisen finanssikriisin aikaan kymmenen vuotta sitten. Helppoa ratkaisua ei ole näköpiirissä. Kiinan erityishallintoalueisiin soveltama ”yksi maa, kaksi järjestelmää” -periaate yskii pahasti.

Viime vuosikymmeninä myös mantereen puolelle on syntynyt omanlaisensa kahden talousjärjestelmän asetelma, joka sekään ei enää toimi kuten aiemmin. Reformien ja vähittäisen avautumisen myötä Kiinaan on kehittynyt dynaaminen yksityinen sektori, joka on pääosin vastannut maan ilmiömäisestä taloudellisesta noususta. Tämä uusi järjestelmä perustuu markkinatalouteen, avoimuuteen ja kilpailuun. Vanha järjestelmä nojaa nykytermein ”uuden aikakauden sosialismiin kiinalaisin erityispiirtein”. Puolueen ehdoton valta, protektionismi, tiukka säätely sekä valtio-omisteiset pankit ja yritykset ovat tämän järjestelmän kantavia elementtejä.

Kahden talousjärjestelmän rinnakkaiselo Kiinassa toimi aikansa, mutta viimeistään tällä vuosikymmenellä niiden välille on syntynyt hankausta. Nyt vanha järjestelmä jo estää maan kehittymistä ja syö talouskasvua, kun tehottomat ja kannattamattomat valtionyritykset syövät resurssit uusilta kasvumoottoreilta. Vanhan järjestelmän tiukka BKT:n kasvutavoite on johtanut perusteettomaan velkaelvytykseen tilanteessa, jossa julkisen sektorin todellinen budjettivaje on jo ennestään pitkälti yli 10 % suhteessa BKT:hen. Talouspolitiikan pääpaino pitäisi olla velkaantumisen hillinnässä. Kasvua tukevien ja velkaantumisen estämistä koskevien painotusten

nopea vaihtelu ovat johtaneet poukkoilevaan talouspolitiikkaan sekä ongelmien ratkaisun siirtämiseen. Vanhaan järjestelmään kuuluvan ylimaallisen vakauden korostaminen on johtanut tilastojen vääristelyyn, mikä aiheuttaa epävarmuutta ja vaikeuttaa päätöksentekoa kaikilla tasoilla.

Kiinan talous ei enää entiseen malliin vastaa vanhaan järjestelmään pohjautuvaan ohjaukseen. Maa on ajautunut kehitystä rapauttavaan kahden järjestelmän loukkuun, jossa kaikki toimijat pyrkivät hyödyntämään uuden ja vanhan järjestelmän tarjoamat ansaintamahdollisuudet. Kehityksen tuomista riskeistä on kasvavassa määrin esimerkkejä Kiinan rahoitusmarkkinoilla. Ulospääsy loukusta on markkinatalousreformien määrätietoinen toimeenpano. Tämä tarkoittaa mm. markkinoiden avaamista, yritysten saattamista yhdenvertaisiksi omistuspohjasta riippumatta, valtiontukien vähentämistä, tekijänoikeuksien suojan parantamista ja markkinoihin perustuvan säätelyjärjestelmän kehittämistä.

Kauppasota, joka tärkeältä osin johtuu Kiinan reformisitoumusten jäämisestä pelkiksi lupauksiksi, on pakottanut Kiinan tekemään uudistuksia etenkin rahoitusmarkkinoilla. Eteneminen reformirintamalla on kuitenkin hapuilevaa ja osin mennään väärään suuntaan. Ensi vuonna käyttöön otettavaksi tarkoitettu yritysten sosiaalinen pisteytysjärjestelmä on esimerkki uudistuksista, joita ei kaivata. Massiiviseen yrityksiä koskevien tietojen keruuseen ja niiden yhdistelyyn perustuva pisteytysjärjestelmä, jonka perusteella yrityksiä palkitaan tai rangaistaan, on puhdasverinen uutta teknologiaa hyödyntävä vanhan kontrollijärjestelmän tuote. Se ei korjaa oikeusjärjestelmän puutteista, tietojen manipuloinnista ja korruptiosta kumpuavia ongelmia, vaan takaa puolueen ja viranomaisten ylivallan yrityksiin siinäkin tapauksessa, että yritysten toimintaa muutoin näennäisesti vapautetaan.

Hongkongissa eri järjestelmien yhteiseloa koetellaan nyt rajusti, mutta helppoa ei ole mantereenkaan puolella. Talousmallina ”uuden aikakauden sosialismi kiinalaisin erityispiirtein” on aiempaa heikommin toimiva sekä vaikeasti ohjattava sekoitus vanhaa ja uutta. Se ei vastaa Kiinan talouden tämän päivän todellisiin haasteisiin. Lisää hankaluuksia on tiedossa, kun talouskasvu hidastuu.

- Katso 13.11.2019 järjestetyn Kiina-tietoiskun tallenne Suomen Pankin YouTube-kanavalla
- BOFIT Kiina-tietoisku 2019: Kaksi vuosikymmentä BOFIT Kiina-analyysiä (tiedote Suomenpankki.fi-verkkopalvelussa)

Asiasanat

BOFIT, Hongkong, Kiina, talousjärjestelmä, talouskasvu, talousuudistukset